

AZƏRBAYCAN DÖVLƏN NEFT VƏ SƏNAYE UNİVERSİTETİ

«TƏSDİQ EDİRƏM»

ADNSU-nun Elm və texnika işləri üzrə
prorektoru, professor

_____ **Rauf Əliyarov**

« ____ » _____ 2018-ci il

2512.01 – «Ümumi və regional geologiya» ixtisası üzrə
doktoranturaya qəbul imtahanının

P R O Q R A M I

BAKI – 2018

Proqramı tərtib edən:

ADNSU nun “Faydalı qazıntı yataqlarının
geologiyası və işlənməsi” kafedrasının dosenti, g.-m.e.n.

A.Q.Abbasov

Rəyçilər:

1. Azərbaycan Dövlət Neft və
Sənaye Universitetinin
«Faydalı qazıntı yataqlarının
geologiyası və işlənməsi»
kafedrasının dosenti, g.-m.e.n.

Abasov M.M.

2. Azərbaycan Dövlət Neft və
Sənaye Universitetinin
«Faydalı qazıntı yataqlarının
geologiyası və işlənməsi»
kafedrasının dosenti, g.-m.e.n.

Məmmədov İ.Ə.

1. ÜMUMİ GEOLOGİYA

Kursun predimet, qarşısında duran məsələlər, tədqiqat üsulları

- 1. Yerın forması, daxili quruluşu və ölçüləri.** Yerın sıxlığı, ağırlıq qüvvəsi, təzyiqi, istiliyi, kimyəvi tərkibi, elektrik sahəsi, maqnetizmi və paleomaqnetizmi.
- 2. Minerallar, onların əmələ gəlməsi, xüsusiyyətləri və təsnifatı.**
- 3. Süxurların təsnifatı və yatım formaları.** Layın yatım elementləri, onun dağ kompası ilə təyini.
- 4. Stratiqrafik və geoxronoloji şkala.** Süxurların nisbi və mütləq yaşının təyini
- 5. Tektonik hərəkətlər, onların təsnifatı və öyrənilmə üsulları.** Dislokasiya, onun tipləri. Qırışıqlar və qırılmalar, onların tipləri.
- 6. Yeraltı suların əmələ gəlməsi və təsnifatı.** Yeraltı suların geoloji fəaliyyəti. Bulaqlar, onların tipləri və çöküntüləri. Termal və mineral sular.
- 7. Maqmatizm və vulkanizm.** Vulkanlar, onların tipləri, püskürmə məhsulları və coğrafi yayılması. Palçıq vulkanları, onların coğrafi yayılması
- 8. Metamorfizm, onun tipi və növləri.** Metamorfizmin mexanizmi və amilləri.
- 9. Zəlzələlər. Zəlzələlərin fiziki mahiyyəti.** Zəlzələlərin qüvvəsi və enerjisinin qeydə alınması. Dəniz zəlzələləri. Zəlzələlərin coğrafi yayılması və proqnozu
- 10. Atmosferin quruluşu və dinamikası.** Aşınma prosesləri. Küləyin geoloji fəalirreği
- 11. Çaylar və onların əsas elementləri, eroziya dövrləri və terrasların inkişafı.** Deltalar, estuarilər və müvəqqəti axınlar (sellər).
- 12. Dənizin dibinin relyefi, suyunun fiziki xüsusiyyətləri, kimyəvi tərkibi və üzvi aləmi.** Dənizlərin dağdıcılıq və yaradıcılıq fəaliyyəti
- 13. Göllərin və bataqlıqların geoloji**
- 14. Buzlaqlar, onların əmələgəlmə şəraiti, tipləri və çöküntüləri.**

2. REİONAL GEOLOGİYA

Regional geologiyanın predmeti və tədqiqat üsulları.

1. Ərazinin müxtəlif növ faydalı qazıntılar üzrə proqnozlaşdırılması, axtarış işlərinin istiqamətinin müəyyənləşdirilməsi, geofiziki materialların təhlili, şəhər və qəsəbələrin, hidrotexniki qurğuların və iri sənaye obyektlərinin tikintisində, hidrogeoloji və mühəndisi-geoloji şəraitin qiymətləndirilməsi və s. məsələlərin həllində regional geoloji tədqiqatların rolu.

- Yer qabığının müasir struktur planı.

2. Kareliya qırışıqlıq əyalətləri (qədim platformalar).

- Şimali Amerika platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şərqi Avropa platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Sibir platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Çin platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

- Hindistan platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Cənubi Amerika platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Afrika-Ərəbistan platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Qərbi Avstraliya platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şərqi Antraktida platforması, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

3. Baykal qırışıqlıq əyalətləri.

- Baykal-Patomiya və Sayan-Yenisey qırışıqlıq əyalətləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Timman-Peçora plitəsi onun stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şimali Atlantika qurşağının baykalidləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şimali-Taymır qırışıqlıq əyaləti onun stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

4. Kaledon qırışıqlıq əyalətləri.

- Ural-Monqol qurşağının Kaledonidləri (Altay-Sayan zonası, Dağlıq Altay, Mərkəzi Qazaxstanın qərb hissəsi və Şimali Tyan-Şan), onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şimali Atlantika qurşağının Kaledonidləri (Britaniya, Skandinaviya, Şpisbergen, Şərqi Qrelandiya), onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Qərbi və Orta Avropa Kaledonidləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şimali Amerika platformasını əhatə edən İnnuit, Appalaç, Uaçita Raleozoy qırışıqlıq əyalətləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Şərqi Avstraliyanın Adelaid və Laxlan qırışıqlıq sistemləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

5. Hersin qırışıqlıq əyalətləri.

- Ural-Monqol qurşağının Hersin qırışıqlıq əyalətləri (Altay-Sayan, Filizli Altay, Mərkəzi Qazaxstanın şərq hissəsi və Cənubi Tyan-Şan), onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Ural-Monqol qurşağının Epihersin plitələri (Qərbi Sibir və Şimali Turan), onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Aralıq dənizi qurşağının Paropamiz-Şimali Pamir-Kunlun-Tsinlin qırışıqlıq sistemi, onun stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Qərbi və Orta Avropa Hersinidləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.
- Aralıq dənizi qurşağının Epihersin plitələri (Miziy, Skif, Cənubi Turan), onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

6 Fəsil. Kimmeri qırışıqlıq əyalətləri.

▪ Qərbi Sakit okean qırışıqlıq qurşağının (Verxoyan-Kolıma, Uzaq Şərq, Hindicən) stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Şərqi Sakit okean qurşağının Şimali Amerika kordilyerləri, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Aralıq dənizi qurşağının Mezozoidləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

7. Alp qırışıqlıq əyalətləri.

▪ Qərbi Sakit okean qurşağının Şimali Qərb qırışıqlıq əyalətləri, onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Nippon-Filippin geosinklinal əyaləti, onun stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Şərqi Sakit okean qurşağının Cənubi Amerika kordilyerləri, onun sərhədləri, daxili quruluşu, stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Aralıq dənizi qurşağının qırışıqlıq vilayətləri (Qərbi və Şərqi Aralıq dənizi, Krım, Kopetdağ, İran, Əfqan-Belucistan-Pamir, Himalay, İndoneziya) onların stratiqrafiyası, tektonikası, inkişaf tarixi və faydalı qazıntıları.

▪ Qafqaz Alp qırışıqlıq sistemi onun sərhədləri, orohidroqoafiyası dərinlik quruluşu, və tektonik rayonlaşdırılması.

▪ Böyük Qafqaz meqantiklinoriumunun dərinlik quruluşu, əsas tektonik elementləri, geoloji inkişaf tarixi, struktur-formasiya kompleksləri və onunla əlaqədar olan faydalı qazıntıları.

▪ Kiçik Qafqaz meqantiklinoriumunun dərinlik quruluşu, əsas tektonik elementləri, geoloji inkişaf tarixi, struktur-formasiya kompleksləri və onunla əlaqədar olan faydalı qazıntıları.

▪ Böyük Qafqaz meqantiklinoriumunu əhatə edən ön çökəkliklər (İndolo-Kuban, Terek-Xəzəryanı, Qusar-Dəvəçi), onların dərinlik quruluşu, əsas tektonik elementləri, geoloji inkişaf tarixi, struktur-formasiya kompleksləri və onunla əlaqədar olan faydalı qazıntıları.

▪ Kür və Rion dağarası çökəkliyi, onun dərinlik quruluşu, əsas tektonik elementləri. Kür və Rion dağarası çökəkliyinin struktur-formasiya kompleksləri və onunla əlaqədar olan faydalı qazıntıları.

▪ Cənubi Xəzər çökəkliyi, onun dərinlik quruluşu, tektonik elementləri. Cənubi Xəzər çökəkliyinin geoloji inkişaf tarixi, əsas struktur-formasiya kompleksləri və onunla əlaqədar olan faydalı qazıntıları.

Ədəbiyyat

Ümumi geologiya:

1. Əlizadə Ə.Ə., Babayev M.S. Ümumi geologiya, «Maarif nəşriyyatı», Bakı 1973
2. Məmmədov T.Ə., Pənahi Ş.A. və b. Umumi, tarixi geologiya, «Maarif nəşriyyatı», Bakı, 1981.
3. Pənahi Ş.A. Ümumi geologiyanın qısa kursu. «Adiloğlu nəşriyyatı», Bakı, 2009.
4. Чарыгин М.М. Общая геология. Ленинград, 1963
5. Иванова М.Ф. Общая геология. Москва, 1974

6. Горшков Г.П., Якушев А.Ф. Общая геология. Москва, 1974
7. Василев Х.М., Мильничук В.С., Арабаджи М.С. Общая и историческая геология. Москва, «Недра» 1977
8. Мильничук В.С., Арабаджи М.С. Общая геология. Москва, «Недра» 1989
9. Гаврилов В.П. Общая и историческая геология. Москва, «Недра» 1989

Regional geologiya:

1. Хаин В.Е. Тектоника континентов и океанов (год 2000) Научный мир, 2001.- 606 с.
2. Смирнова М.Н. Основы геологии СССР, М, Высшая школа, 1984, 384 с.
3. Сейслер М.В., Караулов В.В., Успенская Е.А., Чернова Е.С. Основы региональной геологии СССР. М, Недра, 1984, 358 с.
4. Милановский Е.Е. Геология СССР изд. МГУ, Часть 1- 1987, 416 с, Часть 2- 1989, 271 с, Часть 3- 1991, 272 с.
5. Мəммədov Т.Ə., Кəримov V.У. SSRİ geologiyası. Bakı, Maarif, 1987, 236 s.
6. Мəммədov Т.Ə., Кəримov V.У., Насиyев В.Ə., Abbasov A.Q. Geotektonika və regional geologiya. Bakı, ASU-nun nəşri 1991, 169 s.

**“Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası
və işlənməsi” kafedrasının müdiri, dosent**

R.T.İsmayılov

**Tərtib etdi:
Dosent**

A.Q.Abbasov

**“Ümumi və regional geologiya” ixtisası üzrə doktoranturaya qəbul
imtahanlarının
SUALLARI**

1. Yerin forması, daxili quruluşu və ölçüləri.
2. Minerallar, onların əmələ gəlməsi, xüsusiyyətləri və təsnifatı.
3. Süxurların təsnifatı və yatım formaları.
4. Stratiqrafik və geoxronoloji şkala.
5. Termal və mineral sular.
6. Qırışıqlar və qırılmalar, onların tipləri.
7. Tektonik hərəkətlər, onların təsnifatı və öyrənilmə üsulları.
8. Yeraltı suların əmələ gəlməsi və təsnifatı.
9. Süxurların nisbi və mütləq yaşının təyini
10. Maqmatizm və vulkanizm.
11. Metamorfizm, onun tipi və növləri.
12. Zəlzələlər. Zəlzələlərin fiziki mahiyyəti.
13. Atmosferin quruluşu və dinamikası.
14. Çaylar və onların əsas elementləri, eroziya dövrləri və terrasların inkişafı.
15. Dənizin dibinin relyefi, suyunun fiziki xüsusiyyətləri, kimyəvi tərkibi və üzvi aləmi.
16. Göllərin və bataqlıqların geoloji
17. Buzlaqlar, onların əmələgəlmə şəraiti, tipləri və çöküntüləri.
18. Ərazinin müxtəlif növ faydalı qazıntılar üzrə proqnozlaşdırılması
19. Kareliya qırışıqlıq əyalətləri (qədim platformalar).
20. Baykal qırışıqlıq əyalətləri.
21. Qafqaz Alp qırışıqlıq sistemi onun sərhədləri, orohidroqoafiyası dərinlik quruluşu, və tektonik rayonlaşdırılması.
22. Kaledon qırışıqlıq əyalətləri.
23. Hersin qırışıqlıq əyalətləri.
24. Fəsil. Kimmeri qırışıqlıq əyalətləri.
25. Alp qırışıqlıq əyalətləri.

**“Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası
və işlənməsi” kafedrasının müdiri, dosent**

R.T.İsmayılov

**Tərtib etdi:
Dosent**

A.Q.Abbasov

**“Ümumi və regional geologiya” ixtisası üzrə doktoranturaya qəbul
imtahanlarının
SUALLARI**

1. Форма, внутрeнне строение и размеры Земли.
2. Минералы, их образование, свойства и классификация.
3. Классификация и формы залегания пород.
4. Стратиграфическая и геохронологическая шкала.
5. Термальные и минеральные воды.
6. Складки и разрывы, их типы.
7. Тектонические движения, их классификация и методы изучения.
8. Образование и классификация подземных вод.
9. Определение относительного и абсолютного возраста пород.
10. Магматизм и метаморфизм.
11. Метаморфизм, его типы и разновидности.
12. Землетрясения. Физическая сущность землетрясений.
13. Динамика и строение атмосферы.
14. Реки и его основные элементы, период эрозии и развитие террас.
15. Рельеф дна моря, физические свойства вод, химический состав и органический мир.
16. Геологическая деятельность озер и болот.
17. Ледники, условия их образование, типы и отложения.
18. Прогнозирование территории по разным типам полезных ископаемых.
19. Области Карельской складчатости (древние платформы).
20. Области Байкальской складчатости.
21. Кавказская альпийская складчатая система, ее границы, орография, глубинное строение и тектоническое районирование.
22. Области Каледонской складчатости.
23. Области Герцинской складчатости.
24. Области Киммерийской складчатости.
25. Области Альпийской складчатости.

**“Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası
və işlənməsi” kafedrasının müdiri, dosent**

R.T.İsmayılov

**Tərtib etdi:
Dosent**

A.Q.Abbasov

**«Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası və işlənməsi»
kafedrasında 2512.01 – «Ümumi və regional geologiya» ixtisası üzrə
doktoronturaya qəbul imtahanının proqramına**

R Ə Y

"Ümumi və regional geologiya" elmin müasir nailiyyətlərindən istifadə edərək, Yerin və Yer qabığının daxili quruluşunun, təkamülünün, baş verən tektonik hərəkətlərin, eləcə də elmin müasir nailiyyətlərinə yiyələnərək böyük ərazinin geoloji quruluşunu, inkişaf tarixini, faydalı qazıntıların yerləşməsi qanunauyğunluğunu öyrənilməsində fundamental bir fənn kimi tədris edilir. Bu kurs Yer qabığının və onunla əlaqədar olan strukturların formalaşma mexanizminin və inkişafının, eləcə də faydalı qazıntıların yerləşmə qanunauyğunluğunun öyrənilməsində və onların axtarışı, kəşfiyyatı işlərinin istiqamətləndirilməsində xüsusi yer tutur və bununlada faydalı qazıntıların əmələ gəlməsi, onların yerləşmə qanunauyğunluqları ilə əlaqədar olan xüsusi fənlər üçün əsaslı geoloji zəmin hazırlanır.

Proqram əsas məqsədi mütəxəssisləri Yerin daxili quruluşunda ayrılan geosferlərinin quruluşu, onlarda baş verən proseslərin strukturların və eləcə də onlarla əlaqədar olan faydalı qazıntıların formalaşmasına, saxlanmasına və dağılmasına rolunu öyrənməyədir verir. Proqram üzrə "Ümumi və regional geologiya" fənninin öyrənilməsi nəinki geologiyanın bir sıra problemləri üçün mühüm zəmin yaradır, o həm də böyük praktiki əhəmiyyət kəsb edir. Ümumiyyətlə, "Ümumi və regional geologiya" yerin geoloji quruluşunun, inkişaf tarixinin, faydalı qazıntıların yerləşmə qanunauyğunluğunu öyrənilməsində müstəsna rolu olan fundamental bir fəndir və təklif olunan proqram bu fənnin bütün bölmələri əhatə edir.

Proqramda nəzərdə tutulmuş sualların bütün tələblərə cavab verdiyini nəzərə alaraq, onların 2512.01 – «Ümumi və regional geologiya» ixtisası üzrə doktoronturaya qəbul imtahanlarının proqramına daxil edilməsini zəruri hesab etmək olar.

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin
«Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası və işlənməsi»
kafedrasının dosenti, g.-m.e.n.

Abasov M.M.

**«Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası və işlənməsi»
kafedrasında 2512.01 – «Ümumi və regional geologiya» ixtisası üzrə
doktoronturaya qəbul imtahanının proqramına**

R Ə Y

Proqramda Yerin və Yer qabığının daxili quruluşunun, təkamülünün, orada baş verən tektonik hərəkətlərin, eləcə də elmin müasir nailiyyətlərinə yiyələnərək böyük ərazinin geoloji quruluşunun, inkişaf tarixinin, faydalı qazıntıların yerləşməsi qanunauyğunluğunun öyrənilməsini nəzərdə tutur. Proqram Yer qabığının və onunla əlaqədar olan strukturların formalaşma mexanizminin və inkişafının, eləcə də faydalı qazıntıların yerləşmə qanunauyğunluğunun öyrənilməsində və onların axtarışı, kəşfiyyatı işlərinin istiqamətləndirilməsində mühüm rol oynayır.

Proqramda nəzərdə tutulmuş sualların yüksək səviyyədə tərtib olunduğunu nəzərə alaraq, bu sualların 2512.01 – «Ümumi və regional geologiya» ixtisası üzrə doktoronturaya qəbul imtahanlarının proqramına daxil edilməsi zəruridir.

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin
«Faydalı qazıntı yataqlarının geologiyası və işlənməsi»
kafedrasının dosenti, g.-m.e.n.

Məmmədov İ.Ə.